

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-348-6-53>

УДК 336.14:352

БУРТНЯК Іван

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

<https://orcid.org/0000-0002-9440-1467>e-mail: ivan.burtnyak@pnu.edu.ua

ХОДАН Максим

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

<https://orcid.org/0009-0008-1154-6742>e-mail: maksym.khodan.22@onu.edu.ua

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ У ВОЄННИЙ ЧАС: МОЖЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ДЕРЖАВИ ТА СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ

Повномасштабна війна в Україні суттєво трансформувала структуру, функції та пріоритети місцевих бюджетів, змусивши громади переорієнтовувати ресурси з програм розвитку на забезпечення базових послуг, гуманітарну допомогу та оборонні потреби. У статті досліджено адаптивний потенціал системи місцевих бюджетів в умовах воєнного стану та можливості співпраці органів влади із соціальними інститутами для підвищення прозорості, легітимності й фінансової стійкості. Використано порівняльний і аналітико-описовий підходи з урахуванням даних про суспільну довіру, міжнародного досвіду партисипативного бюджетування та української практики цифрового управління публічними фінансами. Обґрунтовано, що зниження довіри до політичних інститутів і водночас зростання довіри до Збройних сил України, волонтерських організацій, церков і громадських об'єднань створює нові можливості для спільного управління місцевими фінансами. У роботі запропоновано концепцію «воєнної архітектури участі», що передбачає інституціоналізацію участі соціальних інститутів у процесі розподілу бюджетних ресурсів. Така модель сприяє підзвітності, зменшує корупційні ризики й посилює соціальну згуртованість через механізми дорадчих бюджетних рад, муніципальних фондів довіри та програм співфінансування. Емпіричні приклади, зокрема цифрова платформа DREAM та практика бюджету участі в Івано-Франківську, демонструють, як прозорість і громадська участь відновлюють суспільну довіру та зміцнюють фінансову резильєнтність громад. Зроблено висновок, що ефективне управління публічними фінансами у воєнний час ґрунтується не лише на обсягах ресурсів, а й на довірі, партнерстві та адаптивному менеджменті. Посилення взаємодії між державою і соціальними інститутами є ключовою передумовою повоєнного відновлення та сталого розвитку територій.

Ключові слова: місцеві бюджети, воєнний стан, громадянське суспільство, довіра, соціальні інститути, партисипативне бюджетування, прозорість, бюджетна стійкість, Україна.

BURNIAK Ivan, KHODAN Maksym

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

LOCAL BUDGETS IN WARTIME: OPPORTUNITIES FOR COOPERATION BETWEEN THE STATE AND SOCIAL INSTITUTIONS

The full-scale war in Ukraine has fundamentally transformed the structure, functions, and priorities of local budgets, forcing municipalities to shift resources from development programs toward the maintenance of basic services, humanitarian aid, and defense-related expenditures. This article examines the adaptive capacity of local budget systems under martial law and explores the potential for cooperation between public authorities and social institutions to enhance transparency, legitimacy, and fiscal sustainability. Drawing on comparative and analytical-descriptive methods, the research integrates data on public trust, international practices of participatory budgeting, and Ukraine's experience in digital fiscal governance. It argues that declining trust in political institutions and the simultaneous rise of confidence in the Armed Forces, volunteer organizations, churches, and NGOs create new opportunities for collaborative governance and shared responsibility in managing local finances. The study introduces the concept of a «wartime architecture of participation», which institutionalizes the involvement of social institutions in budget allocation and decision-making. This model promotes accountability, reduces corruption risks, and strengthens social cohesion through inclusive mechanisms such as advisory budget councils, municipal trust funds, and participatory financing programs. Empirical examples, including the digital platform DREAM and participatory budgeting in Ivano-Frankivsk, illustrate how transparency and civic engagement can restore public confidence and improve fiscal resilience. The article concludes that wartime fiscal governance must rely not only on financial capacity but also on institutional trust, civic partnership, and adaptive management. Strengthening the synergy between the state and social institutions is therefore a key prerequisite for effective post-war recovery and sustainable territorial development.

Keywords: local budgets, martial law, civil society, trust, social institutions, participatory budgeting, transparency, fiscal resilience, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції / Received 16.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 29.11.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Повномасштабна війна Росії проти України спричинила глибокі економічні наслідки не лише для національної економіки, а й для світового господарства загалом. Україна, ставши об'єктом цілеспрямованої військової агресії, зазнала різкого скорочення виробництва, експорту та інвестиційної активності. За даними Міністерства економіки України [1], валовий внутрішній продукт держави у 2022 році скоротився більш ніж на 29 %, що, втім, виявилось нижчим за початкові прогнози Світового банку (45 %). Такий результат

зумовлений, зокрема, уповільненням темпів російського наступу, масштабною міжнародною фінансовою та гуманітарною підтримкою, а також реалізацією ініціативи «Black Sea Grain Initiative», яка частково відновила експорт українського зерна [2].

Водночас, незважаючи на стабілізацію макrorівня, місцеві бюджети залишаються найбільш вразливою ланкою публічних фінансів. Вони зазнали не лише різкого падіння дохідної бази, але й перерозподілу видатків на оборону, гуманітарну допомогу та підтримку внутрішньо переміщених осіб. У таких умовах питання ефективності та легітимності використання бюджетних ресурсів набуває особливої ваги. Зниження суспільної довіри до органів влади, зафіксоване у дослідженнях Центру Разумкова, поєднується зі зростанням довіри до соціальних інститутів – Збройних сил України, волонтерських рухів, благодійних фондів і громадських організацій. Це створює унікальне «вікно можливостей» для розробки нових моделей співпраці між державою та громадянським суспільством у сфері управління місцевими фінансами під час війни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика функціонування місцевих бюджетів у кризових умовах залишається в центрі уваги як українських, так і зарубіжних дослідників. Одним із ключових напрямів досліджень є прозорість та підзвітність публічних фінансів, що безпосередньо впливають на рівень довіри населення до органів влади. І. Школьник, Т. Мельник, Ю. Гавриш, А. Іващенко [3] зазначають, що низька якість електронного врядування та обмежений доступ до фінансової інформації залишаються суттєвими бар'єрами на шляху до ефективної бюджетної політики. Подібних висновків доходять і Н. Давиденко та Д. Сидоренко [5], які підкреслюють, що навіть у воєнний період важливо забезпечувати відкритість бюджетних операцій, оскільки прозорість є передумовою суспільної довіри. Разом з цим тематика прозорості місцевих бюджетів, в особливості в співпраці між місцевою владою та соціальними інститутами залишається актуальною.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою роботи є сформулювати та обґрунтувати підходи до інституційної співпраці органів місцевого самоврядування із соціальними інститутами (ЗСУ-орієнтованими фондами, неприбутковими організаціями, громадськими радами, церквами) у процесі планування та розподілу коштів місцевих бюджетів у воєнний час, спираючись на дані довіри населення та релевантний міжнародний досвід.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В останні роки в Україні спостерігається аномально низький рівень суспільної довіри до державних інститутів, а урядові програми соціально-економічного розвитку сприймаються як неефективні. Підвищення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування є ключовим засобом здобуття громадської довіри, а особливо – прозорість у сфері місцевих фінансів. Довіра та прозорість, навіть у порівнянні з якістю та різноманітністю послуг, що надаються місцевою владою, залишаються головними чинниками формування позитивної репутації місцевих інституцій і зміцнення їх взаємозв'язку з громадянами. Прозорість у діяльності органів місцевого самоврядування дає змогу громадянам та їхнім об'єднанням більш усвідомлено й організовано відстоювати свої інтереси, а ухвалення рішень владою в такому разі відбувається з урахуванням ширшого кола пропозицій, що існують у суспільстві [3].

У контексті війни питання довіри до органів влади набуває особливого значення. Саме рівень довіри визначає готовність громадян брати участь у спільному фінансуванні проєктів, підтримувати ініціативи місцевої влади та дотримуватись рішень, що ухвалюються в умовах кризи. Коли суспільство не бачить прозорості у використанні бюджетних коштів, виникає ризик відчуження громадян від процесів управління, що, своєю чергою, підриває соціальну згуртованість і знижує ефективність публічної політики. Особливо це проявляється у місцевих громадах, де довіра до місцевої влади безпосередньо впливає на здатність забезпечувати належний рівень послуг, проводити відновлювальні роботи та залучати зовнішню допомогу.

Водночас сучасна Україна демонструє унікальне явище – зростання довіри до соціальних інститутів, зокрема волонтерських, благодійних та громадських організацій. Ці структури стали не лише посередниками між громадянами та державою, а й реальними виконавцями суспільно важливих функцій. Саме тому доцільним є пошук нових моделей партнерства між органами влади та соціальними інститутами у сфері управління місцевими фінансами. Така взаємодія може не лише підвищити прозорість і підзвітність бюджетних процесів, а й стати важливим елементом формування довіри та демократичної стійкості в умовах війни.

Про проблеми з прозорістю публічних фінансів в Україні свідчать дані досліджень та спеціалізованих рейтингів. Так, за індексом бюджетної прозорості Open Budget Index (OBI), що розробляється Міжнародним бюджетним партнерством, Україна мала показник 65 балів зі 100 у 2021 р., але до 2023 р. він знизився до 38 балів. На це є як об'єктивні причини воєнного характеру, так і питання недостатньої прозорості рішень щодо зміни показників державного бюджету та діяльності головних розпорядників бюджетних коштів. OBI є глобальним інструментом оцінювання прозорості бюджетного процесу, рівня громадської участі й ефективності інституційного контролю. Методологія індексу охоплює понад 140 питань,

що стосуються доступності бюджетної документації, термінів її оприлюднення, залучення громадян до прийняття рішень, а також наявності незалежного аудиту та парламент-ського контролю. Оцінювання охоплює вісім ключових документів бюджет-ного циклу, таких як бюджетна декларація, проєкт бюджету, звіт про його виконання тощо [5].

Результати досліджень програми «Прозорі міста» показали, що у 2023–2024 рр. тільки у 8 зі 100 досліджуваних муніципалітетів громадяни реально впливали на розподіл час тини бюджету [7].

Згідно з моніторинговим звітом Програми SIGMA щодо оцінювання України на відповідність Принципам державного управління значення індикатора «Прозорість і всебічність бюджетної звітності та контролю» становило «2» у 2023 р., на відміну від «4» у 2021 р. Погіршення є прямим наслідком повномасштабної агресії росії проти України - наголошується у звіті. А найбільш негативний ефект справляє рішення призупинити оприлюднення річних звітів про доходи, видатки та запозичення держбюджету, а також те, що річний звіт Рахункової палати про виконання бюджету у 2022 р. не було подано до парламенту [8].

Останні роки перед вторгненням Україна демонструвала стабільний прогрес, отримавши показник 65 балів зі 100 у 2021 р. Завдяки законодавчим ініціативам щодо бюджетної прозорості, а також інноваційним рішенням, таким як відзначена нагородами система публічних закупівель ProZorro, наша країна стала лідером регіону у сфері відкритості бюджетів. Але в дослідженні 2023 р., як зазначалося, цей показник знизився до 38 балів року [6]. Причина цього – призупинення звичайних бюджетних процедур і недостатня транспарентність при розробленні й поданні рішень щодо зміни бюджетних показників, які в умовах воєнного часу розробляються Урядом і затверджуються Верховною Радою. Кілька ключових бюджетних документів не було опубліковано протягом досліджуваного періоду ОБІ 2023, який завершився 31 грудня 2022 р.

Згідно з останніми результатами дослідження Центру Разумкова [4], в Україні зафіксовано безпрецедентне зміщення суспільної довіри до соціальних інститутів. Найвищий рівень довіри мають (рис.1) Збройні сили України (88,8%), що відображає їхню центральну роль у забезпеченні національного виживання та безпеки. Далі йдуть волонтерські організації (65,8%) та Церква (42,5%), які сприймаються як моральні й практичні опори суспільної стійкості. Значну довіру мають і громадські організації (33,6%), які стали ключовими учасниками гуманітарної допомоги, відновлення інфраструктури та вирішення локальних проблем.

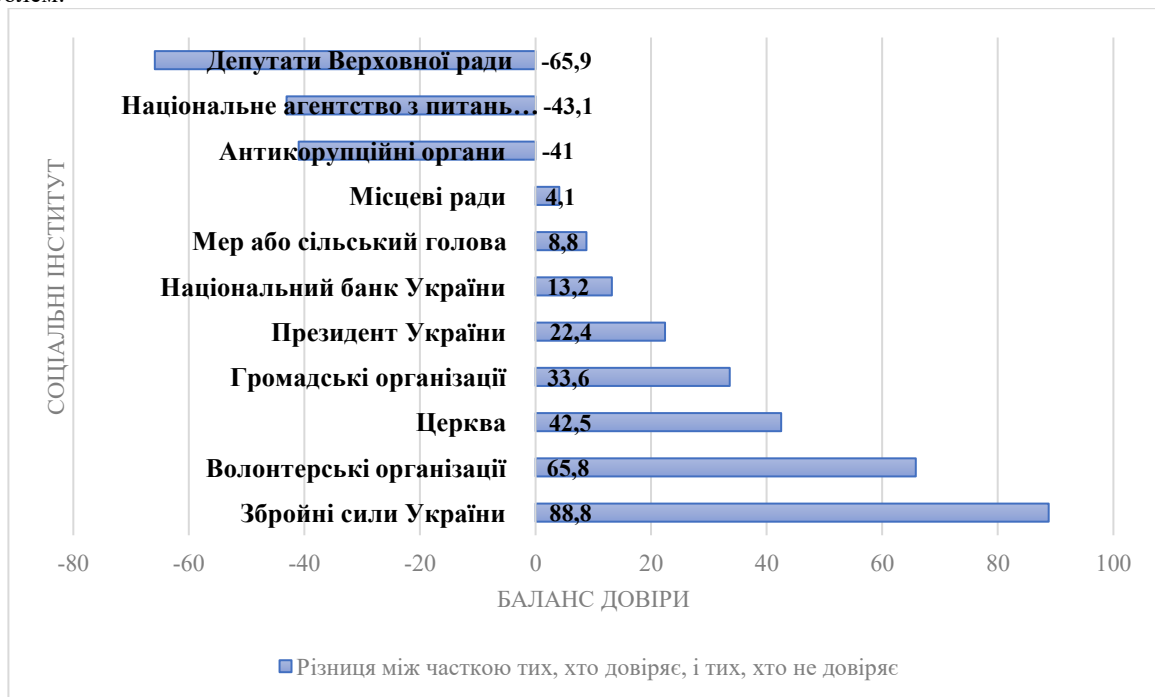

Рис. 1. Баланс довіри населення до соціальних інститутів

На противагу цьому, інституції, традиційно відповідальні за управління державними фінансами, демонструють серйозну кризу легітимності. Президент України зберігає помірний баланс довіри (22,4%), тоді як місцеві посадовці - зокрема, голови міст, селищ чи сіл (8,8%) та місцеві ради (4,1%) - отримують лише незначне схвалення. Національний банк України (13,2%) оцінюється нейтрально, однак антикорупційні органи - такі як НАБУ (-41%) та НАЗК (-43,1%) - мають негативне сприйняття. Найнижчі показники довіри спостерігаються до державного апарату та чиновників (-65,9%), що свідчить про глибоку інституційну кризу довіри в системі державного управління.

Ці дані демонструють розрив між суспільством та владними структурами, який має суттєві наслідки для функціонування публічних фінансів, зокрема - місцевих бюджетів. Низький рівень довіри до органів влади унеможливує ефективне впровадження бюджетних програм без належної участі громадськості.

Водночас високий рівень довіри до волонтерів і громадських організацій відкриває потенціал для їхнього активного залучення до спільного управління бюджетними процесами, зокрема через механізми партисипативного бюджетування.

Таким чином, сучасна ситуація в Україні демонструє, що суспільна довіра стає новою формою соціального капіталу, здатною компенсувати слабкість формальних інституцій. Саме тому стратегічним завданням держави та місцевого самоврядування є не лише фінансова стабілізація, а й інституціоналізація партнерства з соціальними інститутами - як ефективного механізму відновлення легітимності, прозорості та результативності бюджетної політики в умовах війни.

Партисипативне бюджетування в країні, що перебуває у стані війни, стикається з серйозними викликами, які можуть перешкоджати його ефективності та підривати демократичні наміри. Хоча принцип залучення громадян до прийняття бюджетних рішень залишається цінним, реалії війни вимагають адаптації цього процесу. Це може включати пріоритетність прозорості, забезпечення захисту учасників та пошук інноваційних способів залучення переміщеного населення. Зрештою, успіх громадського бюджету під час війни залежить від стійкості демократичних інститутів і готовності як уряду, так і громадян підтримувати громадянську активність в екстремальних умовах [9].

На основі проведених досліджень [3] можна зробити висновок, що органи місцевого самоврядування в Україні поки що не реалізують послідовної політики залучення громадськості до формування місцевих бюджетів. З іншого боку, громади також не демонструють достатнього рівня зацікавленості та активності у контролі за процесами складання та використання бюджетних коштів. Про це свідчить відсутність публічних звітів про громадські консультації або повна відсутність таких заходів у більшості міст.

Публікація проєктів місцевих бюджетів на офіційних інформаційних порталах могла б сприяти виявленню слабких місць, підвищенню підзвітності влади та отриманню зворотного зв'язку від громадян. Проте лише незначна частина міських рад оприлюднює інформацію про процес підготовки бюджету. Трохи більша кількість муніципалітетів публікує вже затверджені бюджети та звіти про їх виконання, що хоч і дозволяє здійснювати оперативний громадський контроль, але не створює умов для участі громадян у плануванні бюджетного процесу.

Отже, можна стверджувати, що більшість органів місцевого самоврядування не забезпечують належного рівня прозорості на своїх офіційних вебпорталах, які нині є найефективнішим інструментом для відкритої комунікації з громадянами. Дослідження [3] також показує, що розвиток електронного інформаційного середовища місцевої влади в Україні залишається недостатнім. Лише незначна частина офіційних сайтів можна назвати зручними для користувача - більшість мають застарілий дизайн, складну структуру, відсутній пошук або розділи з бюджетними даними. У результаті навіть якщо інформація і розміщується, знайти її складно. Водночас позитивно вирізняються такі міста, як Київ, Львів, Суми та Вінниця, чий портали відрізняються сучасним дизайном, логічною структурою та достатнім обсягом публічної інформації.

У сучасному цифровому суспільстві, коли громадяни звикли отримувати інформацію швидко, зручно та візуально привабливо - через соціальні мережі, мобільні застосунки, Instagram чи TikTok - відсутність сучасних, інтерактивних і наповнених офіційних сайтів сприймається як ознака відчуження влади від суспільства. Це стає додатковим чинником зниження довіри до місцевих органів влади, адже непрозорість або формальність комунікації в інформаційному просторі створює враження закритості, неефективності та байдужості влади до потреб громади.

Попри значні труднощі воєнного часу, в Україні поступово формується нова культура цифрової прозорості та громадської участі. Важливим кроком у цьому напрямку стало створення у 2023 році Урядом України спільно з міжнародними партнерами платформи DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management) - інноваційного інструменту цифрового управління процесом відновлення країни. Її головна мета - забезпечити відкритість і підзвітність у сфері використання коштів на реконструкцію, надати громадянам і донорам доступ до даних про кожен проєкт від ідеї до реалізації. Така ініціатива демонструє, що навіть в умовах війни уряд прагне підтримувати принципи прозорості, публічності та довіри у сфері державних фінансів.

Водночас позитивним прикладом взаємодії влади та громадянського суспільства є Івано-Франківськ, який, на відміну від інших міст України, продемонстрував стійкість і адаптивність у реалізації програми партисипативного бюджетування. Місто не лише відновило роботу «Бюджету участі» після перших шоків війни, але й переорієнтувало її на задоволення воєнних та гуманітарних потреб громади. Так, у 2023 році мешканці подали 129 проєктів на загальну суму 88,8 млн грн, із яких 38 було реалізовано (25,7 млн грн), майже половина - у сфері освіти. У 2024 році активність громадян збереглася: 112 поданих проєктів, 39 переможців (30,2 млн грн), з яких 34 вже втілено. У 2025 році ініціатива набула ще більшого масштабу - 82 переможних проєкти на 50,2 млн грн, причому 42 з них (на 20,2 млн грн) були спрямовані на підтримку Збройних сил України - закупівлю дронів, засобів зв'язку, маскувальних сіток та іншого необхідного обладнання.

Такі приклади засвідчують еволюцію бюджетної культури в українських громадах - від пасивного сприйняття до активної участі та співфінансування важливих суспільних проєктів. Це підтверджує, що

воєнний період став каталізатором інновацій у сфері публічних фінансів, а ефективне поєднання державних цифрових інструментів (як DREAM) та локальних ініціатив (як партисипативне бюджетування в Івано-Франківську) формує нову архітектуру довіри між громадянами та владою.

Враховуючи суспільний запит щодо довіри до різних соціальних інститутів, перспективним напрямом стає інституційне залучення соціальних інститутів до розподілу частини місцевих бюджетів. Мова йде не лише про консультативну участь, а про створення спільних дорадчих та координаційних платформ при міських радах, до складу яких можуть входити представники:

- місцевих громадських організацій;
- волонтерських рухів;
- церковних об'єднань;
- ветеранів і представників Збройних сил України.

Такі ради можуть отримати право дорадчого голосу у визначенні пріоритетів фінансування - особливо щодо соціальних, гуманітарних та оборонних програм. Наприклад, доцільним є створення муніципальних фондів довіри, де частина бюджетних асигнувань (наприклад, 5–10% річного обсягу видатків розвитку) спрямовується через конкурсні програми за участю громадських експертів, волонтерів і соціальних партнерів.

Подібна модель сприятиме демократизації бюджетного процесу, зменшенню рівня корупційних ризиків та зміцненню соціального капіталу громади. Крім того, у воєнних умовах участь соціальних інститутів у розподілі фінансів підвищує легітимність рішень місцевої влади, оскільки фінансові рішення ухвалюються за участю тих суб'єктів, яким суспільство реально довіряє.

Залучення церков і волонтерських спільнот може також забезпечити цільове використання гуманітарних і оборонних коштів, а присутність представників Збройних сил України - підвищити оперативність і адресність підтримки фронту. Таким чином, у процесі відновлення після війни формується новий формат співуправління місцевими фінансами - «модель довіри», де влада залишається координатором, а громадянське суспільство - співтворцем бюджетної політики.

З огляду на трансформацію суспільних очікувань і кризу довіри до державних інституцій, важливим напрямом підвищення ефективності місцевих фінансів стає інституціоналізація участі соціальних інститутів у бюджетному процесі. Розширення горизонтальних форм взаємодії між органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, волонтерами, церквою та бізнесом може сприяти формуванню нової системи публічно-приватного та соціального партнерства, заснованої на довірі, прозорості та спільній відповідальності.

У таблиці 1 запропоновано авторську концептуальну модель потенційної участі соціальних інститутів у розподілі місцевих бюджетів під час війни. Вона узагальнює можливі форми співпраці, ключові функції та очікувані результати від їх залучення. Представлена структура не лише демонструє різноманітність суб'єктів соціального партнерства, але й підкреслює, що ефективне управління бюджетними ресурсами в умовах війни неможливе без довіри та взаємодії між владою і громадою. Для узагальнення напрямів співпраці органів місцевого самоврядування та соціальних інститутів авторами сформовано таблицю, на якій відображено інформацію про форми залучення до бюджетних процесів, їх функції та очікуваний ефект.

Таблиця 1

Потенційна участь соціальних інститутів у розподілі місцевих бюджетів під час війни

Соціальний інститут	Форма залучення до бюджетного процесів	Основні функції	Очікуваний ефект для громади
Волонтерські організації	Участь у дорадчих бюджетних радах; подання ініціативних проєктів через програми співфінансування	Моніторинг використання коштів на гуманітарні та оборонні потреби; участь у формуванні пріоритетів місцевих програм	Підвищення прозорості та ефективності використання коштів; посилення довіри громадян до влади
Громадські організації та аналітичні центри	Консультації щодо планування бюджету розвитку; участь у громадських слуханнях і незалежних аудитах	Проведення експертизи бюджетних програм; розроблення соціально-економічних показників ефективності	Оптимізація структури видатків; формування аналітичної бази для прийняття рішень
Церковні інституції	Представництво у місцевих консультативних радах; участь у програмах соціальної підтримки	Ідентифікація потреб вразливих груп; організація соціальних і духовних ініціатив	Зміцнення соціальної згуртованості; підвищення адресності соціальних видатків
Збройні сили України (місцеві підрозділи)	Консультаційна участь у програмах підтримки обороноздатності та ветеранів	Надання пропозицій щодо фінансування оборонних ініціатив і реабілітаційних програм	Забезпечення цільового використання коштів на потреби безпеки; зміцнення взаємної довіри між армією та громадою
Місцеві освітні заклади (університети, школи)	Участь у проєктах бюджету участі, що мають освітній або дослідницький характер	Залучення молоді до розроблення ідей місцевого розвитку; підготовка аналітичних матеріалів	Формування фінансової грамотності молоді; розвиток культури відповідального громадянства
Бізнес-асоціації та підприємницькі спільноти	Співфінансування громадських проєктів, участь у формуванні економічних програм	Розробка партнерських програм державно-приватної взаємодії; інвестиційна підтримка громади	Підвищення фінансової самодостатності; створення робочих місць; зростання податкових надходжень

Джерело: складено самостійно авторами

На сьогодні можна відзначити такі позитивні аспекти у сфері прозорості публічних фінансів, які збережені попри воєнний стан. Продовження роботи системи публічних закупівель та публікація даних Державної казначейської служби України свідчать про збереження елементів транспарентності. Місцеві органи влади продовжують публікувати «громадські версії» бюджетних документів, хоча це й не враховується OBS [6].

Також позитивним аспектом можна вважати зростання ролі громадських ініціатив у забезпеченні фінансової прозорості. У багатьох громадах саме активісти, журналісти та волонтери стали неформальними агентами контролю бюджетних процесів, популяризуючи ідеї підзвітності та участі. Зокрема, у соціальних мережах з'являються громадські огляди бюджетів, аналітичні публікації та онлайн-ініціативи, спрямовані на пояснення громадянам, як формуються та витрачаються кошти громади. Такий процес свідчить про поступове відновлення суспільного інтересу до місцевих фінансів і розвиток культури громадянського нагляду.

Крім того, в умовах війни цифровізація бюджетного управління набуває нового значення як інструмент прозорості та довіри. Платформа DREAM, система Prozorro, публічні реєстри та інтерактивні бюджетні портали стають ключовими каналами комунікації між владою і громадянами. Вони дозволяють не лише відстежувати виконання бюджетів у реальному часі, але й відкривають можливість для участі громадськості у процесі прийняття фінансових рішень. Саме поєднання цифрових рішень із соціальним партнерством може забезпечити довгострокову фінансову резильєнтність українських громад - як під час війни, так і в період повоєнного відновлення.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження засвідчує, що повномасштабна війна не лише загострила фінансові диспропорції між територіальними громадами, а й стала каталізатором для появи нових форматів взаємодії між владою та суспільством. Місцеві бюджети, адаптуючись до умов воєнного часу, продемонстрували здатність поєднувати функції фінансової стабілізації, гуманітарної підтримки та розвитку партнерства з соціальними інститутами.

В умовах низької довіри до державних структур та зростання авторитету волонтерських, громадських і церковних організацій саме ці суб'єкти стають природними посередниками між владою і населенням. Їх інституційне залучення до бюджетного процесу може забезпечити підвищення прозорості, цільового використання коштів і легітимності управлінських рішень.

Запропонована у статті концептуальна модель участі соціальних інститутів у розподілі місцевих бюджетів дозволяє окреслити можливі напрями створення «моделі довіри» - системи, у якій фінансові рішення ухвалюються колегіально, із залученням представників громадянського суспільства, бізнесу, церкви та Збройних сил України.

Перспективним напрямом подальших досліджень є формування воєнного партисипативного бюджету як окремої інституційної практики, що поєднує демократичну участь громадян із механізмами кризового управління. Така модель може стати дієвим інструментом не лише під час війни, але й у процесі повоєнного відновлення держави.

Література:

1. Ministry of Economics of Ukraine. Ministry of Economics: GDP fell by 22 Percent According to the 2022 Results. 2023. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b30e854d-b47d-4806-82ac-bb6daa87fa51&title=Minekonomiki> (дата звернення: 23.10.2025).
2. Lawder D. War to Slash Ukraine's GDP Output by over 45%, World Bank Forecasts. Reuters. 2022. URL: <https://www.reuters.com/world/us/war-slash-ukraines-gdpoutput-by-over-45-world-bank-forecasts-2022-04-10/> (дата звернення: 23.10.2025).
3. Shkolnyk I., Melnyk T., Havrysh Yu., Ivanchenko A. Local finance transparency in Ukraine. Public and Municipal Finance. 2019. Т. 8, № 1. С. 73–82. DOI: [https://doi.org/10.21511/pmf.08\(1\).2019.06](https://doi.org/10.21511/pmf.08(1).2019.06).
4. Razumkov Centre. Balance of Public Trust in Social Institutions of Ukraine. Kyiv : Razumkov Centre Research Report, 2024. 48 p.
5. Давиденко Н., Сидоренко Д. Прозорість бюджетних операцій в Україні та її забезпечення в умовах війни. Фінанси України. 2025. Т. 3 : Бюджетна політика. С. 92–110. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2025.03.092>.
6. Open Budget Survey 2023. Ukraine / International Budget Partnership. URL: <https://internationalbudget.org/sites/default/files/country-surveys-pdfs/2023/open-budgetsurvey-ukraine-2023-en.pdf> (дата звернення: 23.10.2025).
7. Бюджет участі в умовах війни: як його проводять міста? / Трансперенсі Інтернешнл Україна. 2024. URL: <https://ti-ukraine.org/news/byudzheth-uchasti-v-umovah-vijny-yak-jogo-provodyat-mista/> (дата звернення: 23.10.2025).

8. Державне управління в Україні. Оцінювання на відповідність Принципам державного управління / ОЕСР. Київ : OECD, 2023. 219 с. DOI: <https://doi.org/10.1787/b0dd70ef-uk>.
9. Буртняк І., Ходан М. Партиципативне бюджетування в умовах війни: реальність та виклики. Наукові перспективи. 2024. Т. 11, вип. 53 : Економіка. С. 511–519. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11\(53\)-511-519](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11(53)-511-519).

References:

1. Ministry of Economics of Ukraine. (2023). *Ministry of Economics: GDP fell by 22 Percent According to the 2022 Results*. Retrieved October 23, 2025, from <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b30e854d-b47d-4806-82ac-bb6daa87fa51&title=Minekonomiki>
2. Lawder, D. (2022). *War to Slash Ukraine's GDP Output by over 45%, World Bank Forecasts*. Reuters, April 11. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/us/war-slash-ukraines-gdp-output-by-over-45-world-bank-forecasts-2022-04-10/>
3. Shkolnyk, I., Melnyk, T., Havrysh, Yu., & Ivanchenko, A. (2019). Local finance transparency in Ukraine. *Public and Municipal Finance*, 8(1), 73–82. DOI: [https://doi.org/10.21511/pmf.08\(1\).2019.06](https://doi.org/10.21511/pmf.08(1).2019.06)
4. Razumkov Centre. (2024). *Balance of public trust in social institutions of Ukraine*. Kyiv: Razumkov Centre Research Report.
5. Davydenko, N., & Sydorenko, D. (2025). Prozorist biudzhetykh operatsii v Ukraini ta yii zabezpechennia v umovakh viiny [Transparency of budget operations in Ukraine and its provision under wartime conditions]. *Finansy Ukrainy*, 3, 92–110. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2025.03.092>
6. *Open Budget Survey 2023: Ukraine*. International Budget Partnership. Retrieved from <https://internationalbudget.org/sites/default/files/country-surveys-pdfs/2023/open-budgetsurvey-ukraine-2023-en.pdf>
7. Transparency International Ukraine. (2024). *Biudzhety uchasti v umovakh viiny: yak yoho provodiat mista?* [Participatory budgeting in wartime: how cities conduct it]. Retrieved from <https://ti-ukraine.org/news/byudzhety-uchasti-v-umovah-viiny-yak-jogo-provodyat-mista/>
8. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2023). *Derzhavne upravlinnia v Ukraini: Otsiniuvannia na vidpovidnist Pryntsypam derzhavnoho upravlinnia* [Public Administration in Ukraine: Assessment against the Principles of Public Administration]. Kyiv: OECD. DOI: <https://doi.org/10.1787/b0dd70ef-uk>
9. Burtnyak, I., & Khodan, M. (2024). Partysypatyvne biudzhetuвання v umovakh viiny: realnist ta vyklyky [Participatory budgeting in wartime: reality and challenges]. *Naukovi Perspektyvy*, 11(53), 511–519. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11\(53\)-511-519](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11(53)-511-519)